

212 Sopar hora europea

La bellesa com a font de coneixement i de llibertat

16 d'Octubre de 2014

LA BELLESA COM A FONT DE CONEIXEMENT I DE LLIBERTAT
ÀMBIT MARIA CORRAL

PONENTS

TERESA BATLLE I PAGÉS
Arquitecta

GUIDO DETTONI DELLA GRAZIA
Artista

JOAN MARTÍNEZ I COLÀS
Creador d'espectacles

MARTA MONTCADA
Artista multidisciplinària

APORTACIONS AL COL·LOQUI

LA BELLESA COM A FONT DE CONEIXEMENT I DE LLIBERTAT *Àmbit Maria Corral*

En el festival *Joves que canten, viure en plenitud*, promogut fa uns anys per l'Àmbit Maria Corral, creat per premiar lletres amb sentit, una de les cançons presentades deia: «quiero ver la natural belleza que hay bajo tu piel». És a dir no m'acontento amb una bellesa epidèrmica sinó que cerco aquella que hi ha més enllà de l'aspecte físic. És aquella «recòndita harmonia de diverses bel·leses» que canta la primera romança de l'òpera *Tosca*, de Puccini. La recerca d'aquesta bellesa íntima esdevé doncs una font de coneixença pregona, que va més enllà del mer coneixement intel·lectual. A la Bíblia, la paraula «conèixer» remet a la unió carnal per expressar la màxima fusió de dos éssers que cerquen la unitat.

Maria Zambrano, filòsofa i escriptora, parlava de la raó auroral. És a dir una raó que no és com el sol de ple migdia, sinó la raó humil dels primers raigs de sol matinal que acaronen les formes deixant encara moltes zones en penombra, en aquelles hores en les quals raó i misteri conviuen. Aquesta raó instrumental i humil és la que orienta i estimula el coneixement que mena a la contemplació de la bellesa veritable.

Naturalment aquesta recerca no és fàcil. Ja en el diàleg platònic d'Hípies Major, Sòcrates acaba conclouent que, després de les diatribes amb Hípies, pot comprendre millor allò que diu un proverbi grec: «les coses boniques són difícils». Dit amb altres mots, el camí de la bellesa autèntica no és planer, requereix un llarg aprenentatge que pot durar tota una vida. Com deia sàviament la pedagoga Marie von Ebner Eschenbach: «en la joventut aprenem, en la vellesa entenem».

Alfred Rubio –promotor d'aquests Sopars– afirmava que la bellesa és el nord de la llibertat, allò que l'atrau, allò que la mou. És un imant poderós que focalitza tots els nostres sentits cap a allò que desitgem i que alhora ens emociona, toca les fibres més pregones de la nostra ànima. Dit altrament, on hi ha esclavatge i submissió forçada, no hi pot haver bellesa veritable. «Contemplar la bellesa –afirma David Jou– exigeix llibertat i atorga llibertat: ens allibera dels límits de la rutina quotidiana i ens fa veure coses noves, més profunditats i meravelles».

Quan una acció és positiva la qualifiquem de bona. Quan és especialment abnegada, fins i tot heroica, la qualifiquem de bonica. Hi ha, en llenguatge col·loquial, la intuïció que la bellesa inclou la bondat i la supera. Per tant, l'autèntica llibertat és la que es tradueix en optar per un bell obrar.

Els cànons de la bellesa són canviants i al llarg de la història han anat variant. Són importants per comprendre l'esperit de cada època, però la bellesa desborda els límits sovint esquifits i injustos amb què se la vol encotillar. La bellesa

és un concepte universal, immens i plural que estimula una manera de conèixer i de viure amb una llibertat que possibilita adquirir més saviesa. A més, la bellesa es pot treballar des de diferents disciplines i es pot mostrar de forma molt variada.

Als assistents d'aquest Sopar els preguntem:

-Si és certa l'afirmació de Valverde: *nulla aethetica sine ethica* (no hi ha estètica sense ètica), podria ser-ho la inversa: *nulla ethica sine aethetica* (no hi ha ètica sense estètica)?

-Es pot implementar una veritable pedagogia de la bellesa? Quins fruits n'esperem?

-Sabem apreciar la bellesa? Com fer-ho per contemplar-la amb major amplitud?

TERESA BATLLE I PAGÈS

Arquitecta

Us he de dir que quan vaig rebre el díptic vaig pensar: «en quin embolic m'he ficat!». Perquè, realment, tant la bellesa com la llibertat i l'ètica tenen molt de misteri. És molt difícil definir-ho, molt difícil entendre-ho i molt difícil saber per què. Dit això intento referir-me a les preguntes que ens poseu en el díptic. El primer que es diu és: ètica i estètica. Es parla de si l'estètica és ètica, i aquí se'ns planteja un altre interrogant. No sé si el sabria contestar, però sí que penso que la bellesa té relació amb l'honestedat, amb l'honestedat amb tu mateix, amb els altres i amb el teu temps, i això sí que és ètic. Quan ho llegeixo, em sembla que parlu més de la bellesa del ser que del fer, però a nosaltres ens heu convidat més pel que fem que pel que som. Lògicament, doncs, jo he de parlar d'arquitectura.

L'arquitectura sí que crec que té molta relació amb l'art i amb la bellesa, però és més àmplia, perquè ha de parlar de la qüestió social i funcional, ha de parlar d'allò constructiu i del tema ambiental, pel qual lluitem com bojos. Intentem lluitar amb una certa honestedat, com deia abans; vam començar creient en el medi ambient com a ciutadans i a poc a poc ho hem anat introduint en la nostra arquitectura. Nosaltres no fem arquitectura des de la bellesa, sinó des d'aquest vessant ambiental, i tot el resultat està relacionat amb la preocupació per l'orientació, per l'entorn, per la biodiversitat, per l'energia i pels recursos.

Em sap greu que no hagi vingut en David Jou, perquè amb ell m'hagués agradat parlar de termodinàmica, i és interessant pensar en el confort, en l'estratificació de l'aire, en l'aire calent i l'aire fred. I bé, jo crec –encara que no n'estic del tot segura– que per aquest camí podem arribar a crear bellesa, perquè intentem ser conseqüents i, encara que és molt difícil, des d'aquest vessant intentem confiar que podem arribar a la bellesa. És veritat que abans s'ha comentat que parlar de la bellesa actualment pot resultar potser una mica banal, però, malgrat tot, és en aquests temps tan difícils que vivim que anar a veure una escultura o a escoltar música, és realment com una necessitat; si no, explotarem. La bellesa ens dóna una certa tranquil·litat.

L'altra pregunta que es feia era sobre això de la pedagogia, i crec que torna a ser el mateix. Penso que a través d'aquesta preocupació pel medi ambient i pel confort, tant si ho volem com si no, estem fent pedagogia, en la nostra arquitectura. És veritat que després entrem molt en el joc de dir que potser és massa abstracta, aquesta pedagogia, i que l'hem de situar en un monitor o en unes pantalles, per explicar què és el que consumim i què emetem a l'atmosfera. Aquesta és una pedagogia molt evident. Però crec que pensant en com flueix l'aire o pensant en com una gelosia protegeix del sol, estem en certa manera fent pedagogia, pedagogia de l'estètica. Tanmateix, entre estètica i bellesa hi trobem una altra diferència. He de dir –i no sé si m'estic tirant pedres a la teula-

da- que em sembla que molts arquitectes treballen només des de l'estètica i, per a mi, això no és bellesa. Vet aquí un altre interrogant.

Ja com a darrer punt, volia parlar sobre com aprendre a valorar la bellesa. Jo considero que només puc parlar de la meva experiència personal i no sé si es pot extrapolar a d'altres coses. Com he anat gaudint de la bellesa? Doncs, per exemple, el meu pare em portava a veure galeries d'art quan era una nena i fruïa moltíssim anant amb ell, però també us he de dir que jo ho he intentat amb els meus fills i he fracassat rotundament; de fet, cada cop que els porto a una galeria tinc un problema. Certament, estudiant arquitectura i estudiant història de l'art, entens una mica el que vol dir la bellesa. Fixem-nos, a més a més, en una cosa que és de sentit comú: contemplar la natura et porta plenament a la bellesa. Això s'oblida cada vegada més, i ho afirmo jo que sóc urbana i, per tant, m'agraden la ciutat i els edificis.

Tinc diversos plantejaments que em preocupen; tots són preguntes. L'any 1930 es va fer l'Hospital de Sant Pau i l'any 1929, el pavelló de Mies Van der Rohe. Jo penso que bellesa, ètica o estètica estan relacionades també amb l'honestat. Considero que el que hem de fer, hauria d'anar lligat al nostre temps i, per tant, si en aquest temps resulta que hi ha una preocupació pel medi ambient, doncs hem de parlar realment d'això, hem de saber fer arquitectura a través del medi ambient. En definitiva, fer arquitectura amb les preocupacions del moment crec que té alguna cosa de bellesa o és bellesa. I un altre plantejament encara més provocador seria preguntar-nos si, per exemple, resulta bella i ètica, en l'actualitat, la construcció de la Sagrada Família segons la concepció d'un projecte de fa més de 75 anys. Ho deixo aquí.

GUIDO DETTONI DELLA GRAZIA

Artista

Com heu dit, nosaltres treballem amb les mans, i jo molt sovint amb els ulls embenats, i davant d'aquesta proposta de participar aquest vespre, vaig pensar que no podia venir aquí amb un tros de matèria per dir les meves idees amb formes, sinó que havia de dir alguna cosa. Per això i per no fiar-me gaire de la improvisació he escrit un petit assaig que ara llegiré. És un escrit breu i l'he fet amb molt de gust perquè, a més, s'adiu amb el que vosaltres ja heu dit i podria ser com una petita llavor per a desplegar-ho una mica entre tots.

La meva aportació comença amb aquesta primera visió, que diu: La bellesa d'un suposat indret natural on ningú no ha estat mai (potser queda algú!) «és» si en un moment donat almenys un home o dona la percep amb els sentits i la sent. Aquell home o dona podrà contemplar aquella bellesa més enllà de la paraula i esdevenir-ne part. En aquest suposat indret, la natura només és bellesa, bondat i intel·ligència del creador. Mentre aquell home o dona no comparteixin l'existència amb altres homes i dones, solament els pertanyerà a ells. Crec que en el seu silenci es podrà percebre aquella bellesa perquè aquell home o dona haurà descobert bellesa«a dins» de si mateix.

Aquell home o dona, després, passarà de la contemplació a l'acció, que començarà pel procés que durà a conèixer exhaustivament l'indret, compartir-ho amb altres homes i dones i valorar què se'n pot treure, o sigui, valorar-ne la conveniència. A quines seqüeles durà aquest coneixement? Observant el que han anat fent els homes i dones a la terra, tenim part de la resposta; però, malgrat la destrucció, l'explotació de la terra i dels humans i la guerra, veiem com aquell home o dona que havia descobert la bellesa «a dins», tot contemplant la naturalesa i el creat, havia emprès accions bones i intel·ligents per al bé comú i en el respecte a l'indret, i no exclusivament per conveniència de particulars.

CONTEMPLACIÓ-ACCIÓ

Entre la bellesa –entesa com allò que també és pau, bo i intel·ligent– i la lletjor –entesa com allò que també és guerra, maligne i estúpid–, el record de la descoberta d'aquell indret on ningú no ha estat mai, fa que cap tria entre l'una i l'altra no sigui possible, ja que la bellesa és l'única a ser percebuda, l'única que hi és. És iniciant l'acció que cal exercir el dret a triar la bellesa, ja que la lletjor estarà sempre a l'aguait.

Bellesa de tot allò que és natural, bellesa d'allò que és artificial –fet per l'home– i la bellesa de l'ésser humà. És cert que els meus «mirar i escoltar» han anat canviant al llarg del temps i la bellesa que jo percebia també ha anat

canviant de valor per a mi. A més, sovint m'he preguntat en quina mesura jo modificava amb la meua mirada o oïda la bellesa o la lletjor.

En el díptic que introdueix aquest Sopar es menciona el verb conèixer en la Bíblia: es tracta de *yada*, format per *yad* «la mà» i *ayin*, «l'ull». Al principi dels anys vuitanta, a Israel vaig descobrir aquest verb. Definia el meu treball tàctil i visual. La mà veu i l'ull toca. El verb conèixer anava molt més lluny del coneixement intel·lectual, intencionat, i arribava a l'empatia i a la incorporació d'allò que és a fora, d'allò que podem i hem de percebre en contemplació més enllà de la paraula, per a arribar després a l'acció, com aquell home o dona, sols en silenci davant la bellesa d'aquell suposat indret.

A partir d'aquí penso que es pot desenvolupar molt el tema, perquè són dues llavors que podem seguir després amb preguntes. Crec sobretot en el punt de la bellesa entesa com a pau i, per tant, amb la tria, encara que no la fem –perquè no fem la tria però hi és, és allí i hem de triar-la–, però com que la lletjor està a l'aguait, estem obligats sempre a escollir i, probablement, escollir la bellesa justament sigui ja un dret. No és només parlar de bellesa; la bellesa és un dret i per això la tenim. Per tant hem d'optar per la bellesa, per a mi entesa com a bondat, com a intel·ligència i no com a conveniència particular.

JOAN MARTÍNEZ COLÀS

Creador d'espectacles

Realment, dedicar un temps a pensar la bellesa és necessari, tot i que s'ha dit que podria semblar un luxe. Segurament el luxe és no dedicar temps a pensar en la bellesa, perquè la meva tesi és que, precisament, la bellesa és l'element indispensable que converteix l'ésser humà en un ésser tocat, una mica, per la mà de Déu. Llavors renunciar a aquesta característica tan important de què gaudim els éssers humans seria un luxe que no ens podríem permetre.

Jo considero que la bellesa no és fora de nosaltres, sinó que forma part realment de la nostra capacitat de copsar les coses que tenim davant, que podem tocar amb les mans. Penso que és una manera, un filtre amb què les persones podem percebre el món. Crec que això queda molt palès amb el que ha estat l'evolució dels darrers cent vint anys de la història de l'art i una miqueta arran del que va significar Lessing quant a l'estètica i la filosofia en el seu moment, seguint tot l'ideari de la mentalitat alemanya del segle XVIII i tots els grans filòsofs. Podríem dir que, d'alguna manera, la invenció de l'estètica i de començar a conformar un ideari pseudocientífic per a una cosa tan subjectiva com pot ser la idea de la bellesa, en aquell moment va fer que s'obris una possibilitat i tots coneixem el seu estudi sobre l'escultura de Laocoont i com, d'alguna manera, aquella escultura de l'època dels grecs ens ensenya una imatge d'un patiment molt gran, el d'un pare amb els seus fills que són devorats per dues serps.

Aquest estudiós, Lessing, ens diu d'alguna manera el que avui dia seria la fotografia; ens diu que aquesta escultura nosaltres no la sentim, però que sí que podem copsar que aquí hi ha un pare que crida i aquest crit el podem interpretar de moltes maneres. El podem interpretar pel dolor que pateix, pel dolor de veure com una fera sega la vida dels seus fills, i de moltes altres maneres. Penso que ens dóna unes claus per a comprendre que la bellesa es pot amagar en el que estèticament pot semblar lleig i, de fet, aquesta escultura extraordinària de Laocoont, si l'analitzem des del punt de vista de la pel·lícula que ens està explicant, és un episodi dramàtic, patètic, tristíssim, però, en canvi, amaga un contingut ètic i estètic molt important. Jo m'he fixat en alguns esdeveniments artístics d'aquests darrers segles, perquè considero que vivim un moment en què estem acabant de copsar d'una manera pràcticament social, algunes de les coses que artistes molt importants de fa un segle van posar sobre la taula. Us puc parlar de la Font de Duchamp, i del moment de gran controvèrsia que va crear un senyor que agafa un urinari i diu: «aquí teniu una escultura». I tots sabem que ho va fer per provocar. Però al marge de la provocació que ell volia fer en aquell moment, no hi ha ningú que pugui dir que un urinari no és un objecte bell en si mateix. Això és realment cert. Jo sempre penso en la pel·lícula *Odissea 2001* de Kubrick, quan apareix aquell monòlit i dius aquí hi ha la mà d'alguna cosa especial, aquest monòlit és per la intervenció o pel logos que hi ha darrere de tot això. Llavors penso que Duchamp d'alguna manera ens està dient que en un urinari hi podem trobar la bellesa. Quan llegim el manifest de

Marinetti que, amb la seva violència verbal, amb la seva exaltació de la violència de la modernitat i de com la guerra pot arribar a ser violència, i provocar violacions o tot tipus de situacions que poden arribar a ser absolutament nefastes per a l'ésser humà, comprovem que aquest senyor provoca i aquesta provocació és bella perquè ens fa reflexionar; potser les paraules no són belles i potser el que ens està dient no és bell, com l'escultura de Laocoont, però ens està fent reflexionar i això crea una bellesa, això crea un debat, això provoca un despertar en les persones que ho llegeixen.

Quan John Cage, en la seva obra *Quatre minuts, trenta-tres segons*, ens té just aquest temps, esperant que passi alguna cosa, perquè precisament aquesta és la durada de la sevada obra. Jo, un parell de vegades he estat en concerts en què s'ha interpretat aquesta obra i sempre, quan fa un minut i mig que ha començat, hi ha algú que comença a riure o a estossegar o fa alguna mena de manifestació que trenca o que realment comença a crear l'obra en aquell moment. Jo crec, certament, que aquesta provocació ja amaga en aquesta suposada lletjor d'aquell estossegar, aquesta bellesa de la provocació i de portar l'individu cap a una regió que és la incomoditat i la reflexió.

Quan mirem la dansa Butoh del Japó, comprovem que és una manifestació que neix del dolor de les persones que van viure les bombes atòmiques d'Hiroshima i Nagasaki i de com el poble japonès, que admirem profundament, aconseguí convertir en una manifestació, jo diria que de l'alçada del flamenc i del gospel – que són, al meu parer, dues manifestacions universals–, aquesta dansa que a mitjan segle xx uns senyors es van inventar. Una dansa que té unes arrels tan profundes en l'essència de l'ésser humà que a ningú no deixa indiferent. És espectacular i significa treure els morts de les runes de Nagasaki, que s'aixequen i comencen a expressar-se amb el cos; la lletjor com a bellesa i com a reflexió.

També un altre cas, el del dramaturg alemany Heiner Müller, amb la seva obra *Hamletmaschine*, un senyor que envestit pel comunisme del teló d'acer escriu una visió del *Hamlet* de Shakespeare en la qual ens fa una reflexió existencialista de primer nivell, un monòleg aclaparador, una reflexió sobre l'existència humana. *Hamletmaschine*, la màquina de crear Hamlet, l'individu com a màquina, i aquí tornàrem a enllaçar amb la idea de Marinetti i el futurisme que ens estava anunciant, impressionat.

Tinc dos exemples, els quals em sento molt proper. Un és la música de John Cage, un dels grans compositors del nostre temps més recent, i l'altre és una obra que conec molt perquè hi he dedicat moltes hores d'estudi i un treball final de màster: l'òpera *Wozzeck* d'Alban Berg. Aquesta òpera és reconeguda per tothom com una de les més importants del segle xx i us puc dir que és una de les operes que expressen la lletjor d'una manera més radical. Tot el que succeeix en aquesta obra és agressiu, és lleig, és l'acció de massacrar l'individu, és tot el que podem viure i els que vau poder venir al Liceu quan es va repre-

sentar, constateu que és una òpera que no et deixa indiferent. Alban Berg aconsegueix crear una obra que és com un crit del que ha estat el segle XX. Aquest senyor ens ha deixat un testimoni, perquè en el futur, quan mirem Wozzeck, sapiguem què ha estat la història del segle XX. Un altre monstre, que en la seva lletjor i amb tota la dissertació sobre el teatre de la crueltat, ens fa una apologia de com les expressions naturals dels éssers humans han de prendre la paraula i han d'ocupar un espai davant una versió moralista de l'art que és el que vivíem, és Antonin Artaud. Aquest ho fa, d'alguna manera, tal com Lessing dos segles abans havia començat a apuntar.

Jo creo espectacles i la meva relació amb aquest món va néixer amb la música. Ara, quan m'haig de definir, em costa dir que sóc músic, perquè he fet moltes altres coses que ja no tenen res a veure amb la música, sinó amb les arts visuals, amb la tecnologia, i si diguéssis que sóc músic, em quedaria una miqueta amb la sensació que no estic explicant la veritat.

Dels meus companys penso que hi ha coses interessantíssimes; quan la Teresa parla, per exemple de l'eficiència, de com les coses eficients són belles en si mateixes i tot seguit la Marta parla de la coherència i la naturalitat. Quan tornem al que és natural, quan tornem a la naturalesa, allò de què nosaltres hem sortit, les coses prenen una dimensió que jo diria que és pràcticament comuna; i el Guido parla del bé comú i de la necessitat de crear pau. Jo no ho sabia, quan em vaig inventar l'òpera *Collage*, però pensava en tot això que vosaltres m'heu dit. I per acabar la meva intervenció, si us sembla i pensant que en el segle XVIII hi havia molts artistes que ja pensaven d'una manera amb la qual avui dia penso que també podem connectar, em deixareu que us canti un tros d'una ària que parla de la bellesa i que pertany a *La flauta màgica*, l'ària de Tamino quan queda en una mena d'èxtasi en veure el retrat del qual s'enamora, perquè Tamino s'enamora d'un retrat, com ens pot passar a nosaltres avui en els mitjans de comunicació. M'agrada molt aquí la quantitat d'actants que apareixen en aquest petit fragment que us cantaré i que diu: Dies Bildnis ist bezaubernd schön («aquest retrat és molt bonic») i Wie noch kein Auge je geseh'n! («cap ull no ha vist mai una cosa com aquesta»). Aquí entrariem una mica en aquesta idea que us dic que la bellesa no és fora, la bellesa la portem nosaltres mateixos i és la nostra mirada la que crea la bellesa.

Enllaçant amb el tema de com transmetre a les generacions joves aquest sentit de la bellesa, es tracta d'intentar transmetre aquesta manera de mirar, d'escoltar i de viure, que segurament en moltes empreses que es dediquen a crear oci i a crear coses en les qual hi ha d'haver un intercanvi monetari, també es dona. Quan parlem de la naturalesa, si tu ets capaç de sortir a passeig i vibrar en veure aquella senyora passejant un gos o sentint com sonen els clàxons dels cotxes, o perquè has anat pel camp i has vist quatre bolets, penso que llavors hem guanyat alguna cosa.

MARTA MONTCADA

Artista multidisciplinària

És realment un plaer estar aquí, coneixent la dimensió humana de diàleg i reflexió que promou l'Àmbit Maria Corral. El tema de la bellesa que avui ens convoca és interdisciplinari i alhora nexa d'unió d'altres conceptes concatenats. Quan se'm va comentar de venir aquí vaig pensar: «justament és el que estic buscant en la pràctica del meu treball artístic; que bonic que seria poder-ho expressar en paraules». Tot i que les paraules sovint es converteixen només en retòrica o metàfores, a la fi ens ajuden a explicar la nostra praxi. El repte és bo: les paraules per elles mateixes vibren segons el so que tenen i ens aporten sentiments si ens deixem portar pel seu significat més profund.

Tinc la sort –m'hi conto entre moltes persones– de tenir uns pares que em van encaminar a comprendre que la vida viscuda amb plenitud i reflexió pot generar bellesa per ella mateixa. Per això, des de la infància és vital cultivar una actitud respectuosa que mostri aquest camí. Essent una família d'artistes, he pogut fer l'aprenentatge artístic en què la creació i els seus llenguatges estan totalment lligats al sentit estètic. Cal tenir en compte que moltes vegades l'estètica pot ser buida de contingut, supèrflua i fins i tot injusta. Mitjançant la pràctica de la pedagogia de la bellesa en tots els àmbits de la vida, es pot intentar calibrar aquesta realitat plena de subtileza en el seu terreny més pràctic i útil.

Era ben petita quan podia observar com els meus pares dibuixaven a plena natura, feien projectes d'interiorisme, col·laboracions amb arquitectes, feien pintures murals i vitralls per a esglésies i altres obres en el món de la ceràmica. En tant que professors d'art, la investigació sobre la pedagogia de l'art també era un tema omnipresent i motiu d'estudi. Em vaig adonar de la importància que tenia aquella pràctica per a acostar-nos a interpretar el misteri de l'aura dels elements que ens envolten, les línies essencials en què són definits. És una gran sort poder-ho aprendre com un idioma més, com un llenguatge desxifrat per la intuïció. Conèixer diferents idiomes també millora l'entesa entre cultures i a valorar els nous conceptes afins. Succeeix que el llenguatge de l'art és universal i lliure en la seva lectura, però per a arribar a transmetre la bellesa inherent a la temàtica mitjançant l'art cal adquirir l'habilitat necessària. La nostra intenció és perpetuar el que ens emociona, la vida i la seva vibració. Tanmateix, la bellesa intrínseca de les coses és subjacent a la vida diària, en els materials que tenim a l'abast i que podem transformar amb la nostra acció, així com en la corrua de pensaments que ens acompanyen mentalment en el trajecte.

És important adonar-se d'aquest fet: descobrir la bellesa en les activitats que despleguem ens ajudarà a donar sentit a l'art aplicat a la nostra vida. Descobrir l'art i l'harmonia en les nostres accions no és una parada inútil, secundària o un simple divertiment: l'esforç de dedicar-hi un temps ens pot fer conscients del que estem fent i valorar la nostra concentració per treure'n el màxim profit. De vegades estem tan immersos en problemàtiques –pensem que el món va ma-

lament o que som un desastre operatiu— que no ens adonem que allò que sempre roman és precisament la bellesa. L'hauríem de saber veure fins i tot en les pitjors circumstàncies. Per això crec que parlar de la bellesa durant dues o tres hores en aquestencontre, sí que ens convé, ja que, ¿no es preguntava el mateix Dostoievski: *no serà la bellesa el que ens salvarà?* Aleshores, on ens agafarem? Concentrar-nos en «l'ara i aquí» ens ajuda moltíssim a entendre la bellesa integral, perquè flueix arreu per totes les coses: des de la bellesa més evident emmarcada dins del concepte estètic fins a la més interior i pregona. Quan dic coses, vull dir coses vives: perquè tot el planeta és un ésser viu i totes les formes materials són vives, fins i tot la terra i les roques, encara que les anomenem *món inanimat*.

D'altra banda, tal com ha esmentat abans en Jaume Aymar en la presentació, gràcies als meus constants viatges al Japó, he pogut aplicar un doble vessant del concepte bellesa. Quan vaig estar al Japó per primera vegada sense entendre l'idioma ni conèixer els seus habitants en directe, em vaig adonar que havia aterrat en un *altre planeta* i no pas en un altre país. La meva primera percepció va ser que alguna cosa funcionava diferent. A partir d'aquesta sorpresa inicial, m'hi vaig endinsar amb la il·lusió de copsar la sintonia d'aquella vibració, que era essencialment la seva manera particular d'entendre la bellesa i de gaudir-ne. El Japó desenvolupa tecnologia punta i ens avança uns anys respecte al nostre món occidental, però, al mateix temps, persisteix en el país l'interès de viure en plenitud amb l'entorn natural i les persones de forma senzilla, reverencial i austera. Són valors que aporta la societat i les seves creences, conferint transcendència al seu esdevenir a partir de la quotidianitat de la vida mateixa.

El resultat d'aquesta manera de ser es va poder comprovar el març de 2011, quan es produïren els terratrèmols i el gran tsunami a les costes de Fukushima. El món es va sorprendre de com aquella desgràcia era processada pels japonesos amb serenitat i estoïcisme, malgrat l'esbalaïment i la magnitud del desastre. Viscut *in situ*, recordo que s'oferien avions als estrangers per retornar als seus respectius països, però des del primer moment em vaig veure més implicada que mai a col·laborar amb els japonesos, dins del desassossec anímic provocat pels tràgics accidents. Em vaig adonar de la gran fe que tenien posada en la mateixa naturalesa, perquè en el fons hi veneren sempre la certesa i la plenitud. Aquesta confiança els donava el coratge per a continuar endavant, malgrat la situació inversemblant que els havia tocat viure. Dins del gran desastre, la solidaritat entre els damnificats procura aconseguir que l'altre estigui millor abans que un mateix, perquè tots formem part del mateix procés transitori. No es recreava el caos, sinó que es lluitava progressivament per retornar la dignitat a les persones i alhora a la natura, de la millor manera possible. Encara que a Occident ens han ensenyat el món dual dividit entre bo i dolent, a l'Orient s'entén la natura englobada en un Ens únic. Allí hi trobem l'autenticitat de la bellesa en tots els seus cicles, rostres i emocions. Si passem un moment dramàtic o de gran transcendència, és allà on també resideix la bellesa, perquè el que

volem superar són els nostres propis límits. El concepte de bellesa, doncs, ens remet sempre a la pròpia disposició i actitud.

En el tema de l'art plàstic he intentat aportar des de bon principi aquesta actitud coherent amb un mateix i el treball, que ens ajuda a estar en harmonia amb l'ordre natural que ens envolta. Cada vegada que pugem a un avió i observem les vistes aèries o a través de la petita pantalla, ens admirem de veure com el món funciona perfectament i de forma autònoma. Igualment apreciem la gràcia d'un paisatge o les proporcions desenvolupades per una civilització determinada, perquè les estructures i lleis que dicta l'univers se'ns ofereixen a nosaltres com un regal.

Si seguim les pautes que el món natural ens ensenya, respectant les seves lleis no verbals, veurem que tot esdevé coherent, simpàtic, avinent a la vibració de l'enteniment. És a dir: l'equilibri en les coses, les persones, la manera de relacionar-nos i els resultats immediats. Respecte a la pedagogia del camí de la bellesa, si ensenyem aquestes pautes naturals mostrant la bellesa en totes les coses, no solament aprendrem més, sinó que ho farem de bon grat, que és la gran diferència de fer-ho imposant un criteri.

Com a artista he parlat poc del meu art en particular, però sí que puc confirmar en general que la pràctica de l'art i el coneixement de cada una de les tècniques permeten tenir les eines a punt per a endinsar-nos a la recerca de la bellesa. La destresa en les tècniques –gravat, estampació, pintura, ceràmica, instal·lació, etc.– que practico és una part important del procés d'aprenentatge. Però, tanmateix, la part més essencial i que requereix constància i alerta permanent, és reconèixer la bellesa profunda de tots els elements i la seva vida pròpia que la persona i l'obra intentaran expressar. En el silenci introspectiu imprescindible durant el procés creatiu, ens atansem a explicar unes vivències, un tema, un model o un concepte que de fet ja existeix, però que necessitem processar de nou. Si aconseguim despertar la vibració de totes les sensacions juntes i sentir allò intangible que ens inspira, ens haurem acostat als camins de la bellesa autèntica. Així, doncs, el camí de l'art té una faceta estètica i ensems espiritual indissociable. Tal com m'ha ensenyat el Japó, reconec que la bellesa roman arreu de forma immutable.

Seguint el camí de qualsevol de les disciplines artístiques, tenim la possibilitat d'arribar al punt més alt de la nostra consciència, per atènyer la bellesa que nosaltres mateixos volem transmetre amb l'impuls creador. Penso que s'hi pot arribar des de qualsevol de les nostres feines o especialitats i que hi ha tantes sensibilitats com persones les practiquen. Malgrat els dubtes que se'ns presenten, la recerca i l'afany de millorar van construint de mica en mica també una actitud; abastem la bellesa reconeixent-la en tots els aspectes de la vida i en la manera de comportar-nos. I és amb aquesta visió global que voldria acabar la meva intervenció.

Gràcies.

APORTACIONS EN EL COL·LOQUI

- Considero tot el que heu parlat ha estat molt interessant. M'agradaria preguntar-vos com transmetre a les noves generacions, aquest llenguatge de bellesa. (J. Aymar)

«La bellesa és quelcom bo, és la pau i la intel·ligència. És el moment de triar la bellesa, triar entre bellesa i lletjor, aquesta lletjor que jo deia que està sempre a l'aguait i que és ben cert que representant-la amb tota la força i comptant amb les repercussions que té, arriba a obtenir un grau de bellesa artística, d'eficiència expressiva. Però la lletjor de la qual parlem no és aquesta, és la que fa mal i destrueix la veritat, la lletjor que és la guerra i fins i tot la pol·lució o el malbaratament de tots els recursos, l'explotació de l'home i de la natura. Sí, la bellesa és el que hem de triar a tots els nivells.

»La bellesa és la que ens reconduïx a nosaltres, per tant, tot allò que està fora, tot allò que és bell i que està fora, potser és quasi un mirall que ens retorna a nosaltres i que ens ho fa descobrir tot nou, com si fóssim nens. Penso que ha arribat el moment per al planeta de triar la bellesa per tenir pau i per construir, i com a camí de salvació, perquè no hi ha dubte que estem en un moment difícil i perillós.

»També l'estètica és fruit de l'acció de l'home, ja que parlem d'una estètica humana i no divina. Quan parlem d'estètica divina, si volguéssim excedir-nos, parlariem de la creació. Per tant, l'estètica humana és feta pels homes i és important per com és i com es comporta l'home. No crec en una estètica que prescindeix de l'ètica del tipus de «l'art per l'art», perquè també hi ha una ètica que neix de la despreocupació, de no veure el futur, molt sovint la de la improvisació que no transmet, que no passa informació i que no crea situacions noves. I en això, pel que fa a l'ètica, em posiciono en aquesta relació molt clara.» (G.D.)

- Cadascú percebem la bellesa de manera molt diferent, podríem dir fins i tot de forma única. Jo estic molt preocupada pels meus alumnes perquè penso que ells no estan gens preocupats per la bellesa, ja que la seva pregunta és: Per a què serveix? Com es fa? I, és clar, jo contínuament dic: «aquesta pregunta no me la feu. Pregunteu-me què és, com s'entén, què significa». Perquè jo intento transmetre això, però, és clar, avui estava corregint i em desesperava perquè no ho han entès. Llavors, què puc fer? Com puc transmetre aquest sentiment de bellesa que té la matemàtica? (M. Bruguera)

«Penso que els alumnes no s'esperen en això en les classes de matemàtiques; ells segurament són sensibles a descobrir bellesa en el seu propi món estètic dependent d'on estiguin ficats, però no s'esperen la bellesa en el que tu ensenyes. Per tant els estàs oferint una cosa que segurament no poden copsar. Els hauries de demostrar d'alguna manera o fer-los veure com les matemàtiques

tenen molta relació amb la música. Llavors se sorprendrien, perquè la música sí que els agrada, i si així al darrere hi descobreixen la matemàtica, entendran que serveix per a això.» (G.D.)

«És veritat que, com que la matemàtica té evidentment un ritme, jo que no sóc especialista sí que penso que justament els números de totes les civilitzacions i els que ho estudien, ho saben, no solament serveixen per a comptar, sinó que també tenen un significat. M'agradaria que els fessis gaudir d'aquesta aplicació plàstica, cosmològica i d'espai, perquè els números també són espai: quatre són un; dos, tres, quatre i u és només u, i serien blanques corxeres, negres, o sigui, també la teva partitura és pura matemàtica.» (M.M.)

«Jo recordo que les matemàtiques no les entenia fins que vaig tenir un professor que avui, m'has fet recordar. Llavors no és el què, sinó el sentit de la nostra conversa avui, l'embolcall, la bellesa. I quan l'embolcall està cuidat i és bo, tot agafa una altra dimensió. Penso que la bellesa és la manera, i a partir de la manera tot té una mirada diferent i tot és veritat. No hi ha res, no hi ha cap tabú, no hi ha cap cosa que no es pugui mirar.» (J.M.)

«Jo crec que estem parlant de conèixer-nos realment, de saber qui som i de posar en marxa la matèria de la qual ja formàvem part abans de néixer. De fet, ho veig com una realitat que ens supera a nosaltres mateixos perquè totes les coses precioses que intentem fer, més tard quedaran formant part del món. Tots formem part d'un ens que és comú i estem vivint el goig, el goig de viure. Ens volem conèixer més en aquella part de sublim que portem tots. Perquè la bellesa no és només una qualitat de les coses, sinó que ja és dins de les coses i abans fins i tot que hi fossin. Per tant estem parlant d'una cosa bastant etèria, però que ens dóna l'ocasió de viure-la minut a minut, ara mateix, i només es tracta de ser-ne conscients. I en aquell moment la vida és una altra cosa, és una gran alegria.» (M.M.)

«Hi ha un concepte molt associat a la bellesa que em sembla que no hem esmentat i és el cànon. Aquesta visió canònica de la bellesa ens demostra la pròpia història, que no és factible ni universal, perquè cada època ha tingut els seus propis cànons i moltes vegades ens semblen totalment contradictoris els uns amb els altres. Jo crec que amb les arrels i amb la pertinença a l'època que vivim no trobarem l'autèntica essència de la bellesa, sinó que trobarem el desenvolupament d'uns cànons que poden funcionar; de fet, l'estètica viu un moment de societat molt visual, en què la gent es vol identificar amb maneres d'expressar-se, en què la gent pertany a uns determinats col·lectius i fa un relleu de tot això, i una mica la història de l'art a Occident ens demostra com aquests cànons han canviat al llarg del temps i és per això que intentar definir la bellesa a partir d'un cànon és molt complicat.» (J.M.)

- Volia explicar una experiència personal que em va succeir tornant de Roma un vespre en avió, quan vaig poder contemplar una posta de sol realment espectacular. Mireu si ho era, que el diumenge següent en un diari, a les pàgines centrals, va sortir la fotografia d'aquella posta de sol que jo havia vist en directe des de l'avió. Em va meravellar tant, que quan vaig aterrar vaig buscar un racó per quedar-me contemplant aquell espectacle, però la gent anava embogida amb presses i vaig pensar que no som capaços d'interrompre la nostra rutina per poder contemplar un espectacle com aquell. Vivim poc disposats a la improvisació. (Josep Lluís Fernández)

«És allò que dèiem de l'aquí i l'ara, gaudir contínuament d'aquestes escenes, que, a més, són gratuïtes. Evidentment, la natura ofereix aquestes postes de sol o escenes espectaculars, que són com una òpera contínua i, per tant, el més interessant és la teva disposició; si tu estàs disposat a veure-ho és perquè ets viu i estàs atent. La disposició és el més important, aquest estat d'atenció constant, però per a això s'ha de tenir una pausa, s'ha de viure amb una altra partitura, amb un altre *tempo*.» (M.M.)

«Jo crec que en el segle XX s'han rigut una mica de la bondat, de la bellesa i del fet de ser bo, fer el bé i lluitar per la bellesa. Ara sembla que tornem a descobrir-la i a parlar-ne, però, realment, si va passar això és perquè potser es va voler moralitzar o dictar sobre ella. Ara tornem a parlar de pedagogia, però crec que és molt difícil aprendre la bellesa o gairebé impossible, perquè no sabem ben bé el que és.» (T.B.)

- Sobre l'estètica i la bellesa en la joventut actual, hem de pensar com, amb aquelles maquinetes amb les quals nosaltres ens perdem sovint, els joves construeixen un nou llenguatge estètic que hem de considerar i valorar. Ells fan dibuixos amb l'ordinador i a nosaltres ens sembla una mica estrany, però ells tenen una forma de tractar-se i de convida que fa que es doni una certa forma de convivència estètica. No tinguem por d'entendre aquesta estètica que potser va avançada si encara no hi hem arribat a connectar. (Josep M. Forcada)

«Jo només preguntaria si aquests nois que segons les estadístiques passen més de tres hores mirant la televisió ho fan de manera activa o bé de forma contemplativa. I també apuntar si en alguna altra època, la joventut ha estat tan pendent de la seva estètica com ara. Això ja és una manera d'actuar en pro d'una bellesa que potser no compartim perquè la trobem banal, però mai com ara, la gent mira quina marca portes o com vas vestit o com ets físicament.» (J.M.)

- Curiosament, abans els TDH, eren nens moguts, però ara hi posem etiquetes. De vegades potser la preocupació és com desvetllar o com descobrir aquests nens artistes. (J. Aymar)

- Penso que s'han fet comentaris i manifestacions ben interessants sobre la bellesa i el seu concepte, i sobre la seva projecció i transcendència. Però crec que cadascú de nosaltres ens hi apropem una mica en allò que ens és més afí o se'ns assembla més. Jo contemplo la bellesa com allò sublim i per a donar-hi una definició més concreta, com allò que entenia Plató per bellesa, que solament admetia el que era real. Els sentits humans només poden percebre una part d'aquesta realitat i bellesa. Seguint una mica amb aquest plantejament i amb allò sublim considero que és imprescindible contemplar-la des de dins, des de l'harmonia interior, des de l'ésser. És en aquest sentit potser que es diu que la bellesa ens salvarà, perquè ens salvarà una mica de la mediocritat o de la mitjania, i ens salvarà també per elevació, portant-nos en aquest lloc utòpic i platònic al qual tots aspirem. (Begoña Ameztoy)

- La Marta Montcada deia que quan parlem de la bellesa estem parlant de la vida i del goig de viure, és a dir, estem parlant de cadascú de nosaltres. Això ens fa adonar que la bellesa és inesgotable, polièdrica, complexa i que manquen paraules per a realment poder-la definir, perquè, a més, és tota una experiència. Cadascú parla de la bellesa des d'àmbits diferents. La meva professió, que és formar futurs mestres, possibilito molts espais perquè siguin capaços d'observar i puguin admirar i contemplar la bellesa. En els projectes educatius quan parlem d'*aprendre a ser* és té en compte que s'acompanyi el nen i que sigui capaç d'admirar-se i de contemplar. Per tant, malgrat la situació que ens toca viure, la bellesa és pròpia i personal, però si tenim possibilitat de compar-tir-la i de fer camí amb altres, aquesta bellesa és un gaudi. (Assumpta Sendra)

- De vegades penso que vivim en una societat que té tendència a encasellar les coses, etiquetar-les i buscar-ne tota una sèrie de definicions tan exactes i concretes que impedeixen que els altres puguin finalment trobar-se en la definició d'aquesta cosa. Avui estem parlant de la bellesa, i la bellesa podem trobar-la cada un de nosaltres en diferents coses, perquè la bellesa, com la lletjor, estan a tot arreu. Crec que la bellesa sobretot ha de ser la llibertat de poder trobar amb què viure cada un de nosaltres, però no etiquetem, no encotillem, no condicionem ni culpem, perquè tot això justament va en contra de la bellesa. (Mercè Pla)

- He descobert que la bellesa no és una realitat estàtica, sinó que és el fruit, el resultat d'un procés que segurament no s'inicia amb la recerca d'aquesta bellesa. Abans ens explicava la Teresa les seves inquietuds com a arquitecta i les reflexions que es feia sobre temes energètics i de medi ambient, i jo no sé si el resultat és bellesa, però sí sé que el procés ens ha portat a la bellesa. Penso

que en el món de l'empresa, avui dia, és un terme que hauria d'entrar d'una manera disruptiva perquè necessitem que la gent faci aquest procés per a arribar a la bellesa. Cal que es faci aquest procés de reflexió, d'interpel·lació davant dels fets quotidians perquè els equips, les empreses i els projectes puguin arribar a gaudir d'aquesta bellesa. No sé si és molt atrevit poder parlar d'una bellesa social o col·lectiva. (Ignasi Batlle)

«Bé, a mi això de la bellesa social i col·lectiva realment m'encaixa molt, sens dubte, i crec que és un concepte molt vàlid. Torna, a més a més, a entrar en allò que jo crec sobre la bellesa com a camí, i no pot ser un camí si no és col·lectiu i compartit entre tots.» (G.D.)

- Vaig llegir un article que parlava sobre per a què servia l'art i deia precisament que, per a molta gent, l'art no serveix per a res. Però aquest per a res, podríem dir, una manera de banalitzar, ho vaig enfocar sota el concepte de l'apropiació, perquè penso que en realitat la gent quan hi ha un procés creatiu, es creu amb dret a gaudir-ne gratuïtament sense pensar en l'esforç que al creador li costa. Jo, observant la bellesa i deixant de banda tot el que se n'ha descrit plàsticament, he pogut constatar que aporta un vessant també curatiu i emocional. (Vicenta Nevado)

«M'ha costat entendre aquest títol, «La bellesa com a font de coneixement i de llibertat», perquè m'he plantejat si la bellesa és la font del coneixement i de la llibertat o si bé és la llibertat i el coneixement els que indueixen a la bellesa. Estic encara plantejant-me aquesta frase. D'altra banda, quan s'ha parlat del coneixement, jo em pregunto: quin coneixement? Perquè de fet s'ha parlat sobre un coneixement sensible i potser no tan cultural.» (T.B.)

«Jo agraeixo el fet d'haver descobert moltes coses que seran objecte de més reflexió per part meua i el que puc dir de moment és que considero un tresor tot el que he escoltat aquí aquesta nit i que us ho agraeixo moltíssim.» (G.D.)

«Respecte al títol misteriós i místic, perquè ho és realment, també penso que està molt ben trobat, perquè la bellesa és com una font que raja i que alhora es dona com un origen al qual tots volem anar, ja que la font ens dona nutrients, ens aporta coses i és com un túnel que, si el seguim, ens fa arribar més enllà. Per això penso que si coneixem, estem arribant a la bellesa o ens hi acostem, perquè de fet ja hi és, però deu haver-hi un pou d'allà on surt. Alhora, si coneixes, ets lliure, perquè tu mateix et tornes llibertat, si és que no estàs emprisonat pels teus conceptes d'ocupació o per l'avorriment de què parlava jo abans. És a dir, que tot és com una simbiosi, ja que no deixen de ser sinònims.» (M.M.)

«Un dels filòsofs més grans del segle xx i de l'actualitat, Joseph Ratzinger, va dedicar un dels escrits més importants a la via de la pulcritud i a desenvolupar tot aquest concepte de la via de la bellesa. Penso que un home que ha arribat a ser Papa ens marca un camí per a arribar en aquesta possibilitat que l'home té de ser més sublim i arribar a ser quelcom més que un animal, sense menysprear els animals i la natura. Em quedo també amb la idea de l'eficiència de la Teresa com un element per a crear bellesa, ja que si tota la humanitat fos eficient, el món seria molt millor, perquè segurament aquesta eficiència ja contemplaria la impossibilitat de la injustícia. La Marta ha parlat de la coherència i, si ho analitzem etimològicament, la coherència és com compartir la herència. Tornem, doncs, a la mateixa idea. I del Guido m'ha encantat aquesta idea del bé comú.» (J.M.)

- Acabem aquest sopar tan profund i extraordinari que, tal com deia el Jaume Aymar al principi, algú podria pensar que és un tema que ens treu una mica fora dels maldecaps que tenim en l'actualitat. S'ha parlat poc de l'art, però tu, Joan, amb les teves dues cançons has representat molt bé el ue és l'art aquesta nit. Fa poc algú em va preguntar que, com que jo estava dintre el món de l'art, quins consells podria donar perquè la gent s'estimés una mica més l'art. Llavors li vaig dir: «A tu que t'agrada la poesia, la vols conèixer? Em va dir que sí i li vaig respondre: doncs prova de fer un vers. T'agrada el cant? Has provat de cantar? O si t'agrada la guitarra, has provat d'aprendre a tocar-la? És a dir, el nostre cervell, està preparat per a distingir certs aspectes de la bellesa. El nostre cervell està preparat per a entendre l'art i la bellesa, però l'hem d'educar i ho hem de fer sense por i probablement amb recursos nous. Perquè en el món de l'ensenyament, ensenyar amb recursos vells potser és més fàcil, però en l'actualitat se'n necessiten de nous. Fixeu-vos que aquests reptes ens obren camins i ens obren segurament a una sensibilitat més ampla i més joiosa. Com heu dit, també, es tracta d'aquest portar l'art al cor, perquè si no tens l'art o la bellesa o aquesta mitja llavor en el teu cor, és molt difícil entendre una posta de sol o totes aquestes coses que es troben al nostre voltant. Us agraeixo molt aquestes dimensions tan polièdriques, àmplies i generoses, perquè segurament ens ajudaran a proclamar la bellesa. És important proclamar-la i hi ha moltes formes de fer-ho, des del nostre propi món. (Josep M. Forcada)